

KIRJALLINEN KYSYMYS 826/2000 vp

Äänestysvelvoitteen selvittäminen

Eduskunnan puhemiehelle

Belgiassa, Kreikassa ja Australiassa äänestäminen kuuluu kansalaisvelvollisuuksiin.

Suomessa kansalaisilla on runsaasti oikeuksia, myös sosiaalisia ja kulttuurisia oikeuksia. Yhteisillä verovaroilla kustannetaan laaja-alainen palveluvarustus, perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoito, maksuton peruskoulutus, liki maksuton yliopistokoulutus, lapsilisät, subventoitu päivähoito, opintotuki, toimeentulotuki, työmarkkinatuki, asumistuki, maksuttomat kirjastopalvelut, eräissä kunnissa subventoitu joukkoliikenne ja laaja kunnallinen vuokra-asuntotuotanto vapaita markkinoita alemmine vuokriin jne.

Tämän kaiken on kansalaisille taannut parlamentaarinen poliittinen järjestelmä, valtiollinen ja kunnallinen demokratia ja laaja kunnallinen itsehallinto verotusoikeuksineen. Poliitikot ja virkamiehet ovat organisoineet mainitut palveluvarustukset sekä sosiaalisten ja kulttuuristen oi-

keuksien toteutumisen. Ihmiset ovat alkaneet kokea kaikki nämä edut automaattisiksi, heille luonnostaan kuuluviksi.

On paikallaan ryhtyä pohtimaan myös yhteiskunnallisia velvollisuuksia uudestaan. Äänestysvelvollisuus näiden yhteisten asioiden hoitamisen takuuna ei ole aivan kohtuuton ajatus. Suomessa on ainakin selvitettävä niiden maiden kokemukset, joissa äänestysvelvollisuus on jo pitkään ollut voimassa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Aikooko hallitus selvittää äänestysvelvoitteesta saadut kokemukset niistä maista, joissa käytäntö on voimassa ja vakavasti pohtia äänestysvelvoitteen toteuttamista Suomessa?

Helsingissä 25 päivänä lokakuuta 2000

Ilkka Taipale /sd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Ilkka Taipaleen /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 826/2000 vp:

Aikooko hallitus selvittää äänestysvelvoitteesta saadut kokemukset niistä maista, joissa käytäntö on voimassa ja vakavasti pohtia äänestysvelvoitteen toteuttamista Suomessa?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Vaalilainsäädäntö on olennaisessa asemassa valtiovallan käyttöä järjestettäessä. Vaalilainsäädäntö osoittaa, miten kansalaiset käyttävät valtiollisia oikeuksiaan kuten äänioikeuttaan. Se, millainen vaalijärjestelmä on valittu tai valitaan, on eräs tärkeimmistä demokraattiseen yhteiskuntaan ja sen päätöksentekoon vaikuttavista asioista. Vuoden 1906 Suomen suuriruhtinaanmaan valtiopäiväjärjestys ja vaalilaki antoivat lujan ja edelleen oleellisilta osin voimassa olevan perustan vaalilainsäädännöllemme. Suurin ja merkittävin uudistus tällöin epäilemättä oli yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. Vaalijärjestelmän keskeiset periaatteet sisältyvät nykyisin Suomen perustuslakiin. Kansanedustajat valitaan välittömällä, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla, joissa jokaisella äänioikeutetulla on yhtäläinen äänioikeus. Samanlaiset säännökset sisältyvät myös kuntalakiin (365/1995).

Äänestäminen on Suomessa vapaaehtoista. Salaisessa ja vapaaehtoisessa äänestyksessä ilmenee äänestäjän vapaa tahto. Äänestämisen vapaaehtoisuus on vallitsevana länsimaisissa demokratioissa. Ajatus siitä, että äänestämisen tulee olla pakollista, liittyy osaltaan siihen perusteeseen, että vaaleihin täytyy osallistua tietty osa äänioikeutetuista, jotta valitulla toimielimellä olisi riittävä valtuutus kansalta. Äänestysvelvoite otettiin 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkupuolella käyttöön muun muassa Australiassa, Belgiassa, Hollannissa, Kreikassa ja Italiassa. Hollannissa äänestysvelvoitteesta on sittemmin luovuttu.

Otettaessa käyttöön äänestysvelvoitetta eli äänestyspakkoa, äänestämättä jättämiselle pitää myös asettaa sanktioita, jotta velvoitteella olisi merkitystä. Suomessa tämä ilmeisesti kohottaisi äänestysvilkkautta, mutta lisäksi samalla tyhjen äänestyslippujen ja muunlaisten protestiäänien lukumäärää siitä riippumatta, millaiset sanktiot äänestämättä jättämiselle olisi säädetty.

Viime kunnallisvaaleissa äänestysprosentti jäi verrattain alhaiseksi. Äänestysaktiivisuuden lasku ja kansalaisten vähentynyt kiinnostus poliittiseen osallistumiseen on nyt tunnusomaista ja huolenaiheena niin pohjoismaissa kuin muuallakin, esimerkiksi Hollannissa, Isossa-Britanniasa, Ranskassa ja Saksassa. Tietävästi näissä valtioissa ei suunnitella äänestysvelvoitteen ottamista käyttöön, jotta esimerkiksi äänestysvilkkauksen nousisi. Suunnitelmia äänestysvelvoitteen ottamisesta käyttöön ei ole myöskään Suomessa.

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 2000

Oikeusministeri Johannes Koskinen

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behöriga medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Ilkka Taipale /sd undertecknade skriftliga spörsmål SS 826/2000 rd:

Ämnar regeringen utreda erfarenheterna av röstplikt i de länder där sådan tillämpas och allvarligt överväga att införa röstplikt i Finland?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Vallagstiftningen har en nyckelställning när det gäller att organisera utövningen av statsmakten. Vallagstiftningen anger hur medborgarna utövar sina statliga rättigheter, såsom rösträtten. Vilket valsysteem som har valts eller väljs är en av de omständigheter som allra mest påverkar ett demokratiskt samhälle och beslutsfattandet däri. Riksdagsordningen och vallagen av 1906 i storfurstendömet Finland gav en stabil grund för vår vallagstiftning, en grund som fortfarande till väsentliga delar är i kraft. Den största och mest betydande reformen var då utan tvivel den allmänna och lika rösträtten. De viktigaste principerna i valsysteem ingår i dag i Finlands grundlag. Riksdagsledamöterna väljs genom direkta, proportionella och hemliga val, där varje röstberättigad har lika rösträtt. Likadana bestämmelser ingår i kommunallagen (365/1995).

Röstningen är frivillig i Finland. Vid hemliga och frivilliga val kan väljarna ge uttryck för sin fria vilja. I flertalet västerländska demokratier är röstningen frivillig. Idén med obligatorisk röstning hänger delvis samman med tanken att en viss procent av de röstberättigade måste delta i ett val för att det valda organet skall ha fått en betryggande fullmakt av folket. Röstplikt infördes i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet i bland annat Australien, Belgien, Holland, Grekland och Italien. Holland har sedermera frångått röstplikten.

Om röstplikt, dvs. rösttvång införs, måste också sanktioner införas mot dem som låter bli att rösta. Annars har röstplikten ingen betydelse. I Finland skulle valdeltagandet sannolikt bli livligare, men samtidigt skulle antalet blanka röstsedlar och andra proteströster öka, oberoende av vilka sanktioner som skulle ha fastställts för underlåtenhet att rösta.

Vid det senaste kommunalvalet var valdeltagandet jämförelsevis lågt. För närvarande är det betänkligt sjunkande valdeltagandet och medborgarnas allt mindre intresse för politik typiskt både för de nordiska länderna och andra länder, till exempel Holland, Storbritannien, Frankrike och Tyskland. Dessa länder planerar veterligen inte att införa röstplikt för att till exempel höja valdeltagandet. Inte heller Finland har några som helst planer på att införa röstplikt.

Helsingfors den 16 november 2000

Justitieminister Johannes Koskinen

